

</br> מלכודות לפניך

15:19 | 13.12.2009 אורי גולדמן

כל מי שניסה אי פעם לפתוח עסק או להיות שותף בעסק או מכיר מישהו כזה, יודע, שהעסק הופך להיות החיים של בעליו. מרגע פתיחת העסק, אין לבעליו יום ואין לו לילה, הוא פועל כל הזמן לטובת העסק, כל מה שהוא חושב, רואה ונושם הוא רק עסק, עסק, עסק!

אלא מה, לא פשוט להיות בעל עסק במדינתנו ועוד יותר לא פשוט שבכל עסק ישנה "שותפה" נוספת, הלוא היא רשות המסים. כפי שעולה לא אחת ממקרים בהם אנו נתקלים, לעתים רואה בעל העסק את רשות המסים כ"שותפה" שרק יודעת לקחת ולא לתת. הרי, כפי שמתלוננים בעלי עסקים לא אחת- ככל שהעסק מכניס יותר- "השותפה" לוקחת יותר.

לכן לעיתים, מתוך תום לב, חוסר מודעות, חוסר תשומת לב, או פזיזות נופלים בעלי העסקים למלכודות קטנות בתחום המס, אשר בזמן עשייתם הם נראים זניחים, אך משמעותיהם הן כבדות ביותר ועלולות לעלות לעסק מחיר כבד. ישנן מספר מלכודות אליהן קל ליפול, ואשר יש בגינם סנקציות חמורות בפן האזרחי, ובמקרים רבים גם בפן הפלילי.

דרישת הוצאות פרטיות בעסק

כל בעל עסק יודע כי לצורך מיסוי מנכים/מפחיתים מהכנסת העסק "הוצאות שיצאו כולן בייצור הכנסתו... ולשם כך בלבד" (לשון פקודת מס הכנסה). על מה שנשאר לאחר כל הניכויים וההפחתות משלמים את המס (מה שמכונה: "הכנסה חייבת"). המחשבה הראשונה של רבים מבעלי העסקים היא שעדיף להוציא את הכסף על הוצאות שונות מאשר לתת אותו לרשות המסים ואין כל רע בכך, ההפך, המטרה היתה שההוצאות שייצרו יותר הכנסה, תהינה מבורכות (כל עוד מדובר בסכום שאינו עולה על הנדרש לדעת רשות המסים).

אלא שהדין קובע חד משמעית כי הוצאות שיתרו בניכוי הן רק הוצאות שהוצאו במטרה לייצר את ההכנסה, למשל קניית בדים על מנת לייצר מהם בגדים שנמכרים בעסק, או קניית מעמד לירקות על מנת להעמיד עליו את מרכולתו של הירקן. לעתים עולה המחשבה לדרוש הוצאות "פרטיות" כהוצאות בעסק.

קחו למשל מקרה קיצוני בו בעל עסק להחמצת מלפפונים קונה ציוד משרדי בחנות לציוד משרדי ופתאום צדה עינו מסך LCD 80 אינץ', עליו הוא חולם כבר שנים ולגמרי במקרה בדיוק מסך כזה נמכר באותה חנות ציוד משרדי. אותו בעל עסק מתפתה ומוסיף את המסך לרשימת הקניות, ההוצאות, למרות שברור שאין צורך במסך כדי לייצר הכנסה באותו עסק (למי שטעה- גם שם נרשם בחשבונית שמדובר במסך מחשב). במקרה כזה הסנקציה האזרחית יכולה להיות מה שמכונה פסילת ספרים. במצב מסוג זה אומרת למעשה רשות המסים לבעל העסק כי אם הוא "שיקר" לגבי הוצאה זו, הרי שיכול להיות ששיקר גם בהוצאות אחרות, דהיינו בדיווחים אחרים ואז למעשה הספרים של אותו עסק אינם נכונים ולכן אינם קבילים על ידי רשות המסים, ועל בעל העסק להוכיח את הכנסותיו "האמיתיות".

פסילת הספרים מאפשרת סנקציות כמו קנסות גדולים, ריביות ואי הכרה בהוצאות, ובנוסף היא מאפשרת לרשות המסים לקבוע מהי לדעתה ההכנסה האמיתית של אותו עסק ולדרוש לפי ההכנסה שנקבעת את המס. יש לציין, כי בשל פסילת הספרים, הנטל המוטל על אותו עסק מקשה עליו את ההוכחה. במקרים מסוימים סנקציות אלה ואחרות מכניסות את העסק להליכים מנהליים ומשפטיים ועלולות להביא להוצאות כבדות, שיכולות לגרום לפגיעות בעסק המתעסק בהליכים אלו במקום בעסק עצמו. בעקיפין גורמים ההליכים גם

לבריחת ספקים, הערמת קשיים מצד הבנקים, אי רצון להתקשר עמו בעסקאות ועוד.

קיצוז מע"מ

יודע כל בעל עסק, כי מע"מ שהוא משלם על קניות או שירותים שהוא מזמין לעסק, מוחזר לו על ידי המדינה על פי דרישתו, דהיינו על פי הצגת חשבונית שקיבל כדין על תשלום ששילם עבור אותו שירות או מוצר. אלא מהי? גם כאן קיימת האפשרות ליפול במלכודת. למשל, מה קורה כאשר מי שנתן את השירות אינו עוסק מורשה, דהיינו אינו עוסק הרשום במע"מ ורשאי להוציא חשבונית? במקרה כזה לא מקבל בעל העסק חשבונית עבור השירות שניתן וכך "הולך לאיבוד" המע"מ, שיכול היה בעל העסק לקבל בחזרה מרשות המסים אם היה מקבל חשבונית כדין.

אמנם ערים אנו לכך שתשלום "בשחור" בדרך כלל יהיה זול יותר, אך מניסיונו קיימים בשוק גופים המציעים להנפיק חשבוניות לבעל העסק, בעבור עמלה מסוימת וזאת עבור אותו מוצר שנמכר או שירות שניתן ולא ניתן היה להוציא בגינו חשבונית. יצוין, כי במקרה כזה מוציא החשבונית הוא למעשה לא זה שעשה את העסקה וזהו מצב לפיו רואה רשות המסים את החשבונית כחשבונית פיקטיבית, אשר לא ניתן לקזז את המע"מ בגינה.

בנוסף לכך, אם קוזז בספרי העסק מע"מ בעקבות חשבונית בעייתית כזו- תראה רשות המסים בספרי העסק כפסולים ותפעיל סנקציות בגין הניסיון לקזז את המע"מ בגין כגון הטלת כפל מס למע"מ המצוין בחשבונית הבעייתית או המשתמע ממנה, וכן הטלת קנס של 1% מהמחזור של אותו עסק (בדגש על המחזור, לא הרווח).

במקרה של חשבוניות מגיע הדבר לא אחת לכתב אישום פלילי. קשה שבעתיים הדבר, כאשר נותן שירות מספק לבעל העסק חשבונית של גוף אחר, דהיינו חשבונית שאינה של נותן השירות, שכן על אף שבמקרים רבים לא יכול היה לעלות בעל העסק על חשבונית שכזו, רואה רשות המסים בחשבונית כזו גם חשבונית בעייתית.

על אף הקושי של בעל העסק לדעת מהי חשבונית אמיתית ומהי לא, מקשים רשות המסים ובתי המשפט בכך שבעל העסק חייב לבדוק בציניות כל עוסק הנותן חשבונית ואף לאחרונה קבע בית המשפט המחוזי, כי על בעל עסק לבדוק כל חשבונית וחשבונית שניתנת לו- דבר המהווה גזירה שלא ניתן לעמוד בה ובציבור העוסקים מקווים כי הפסיקה תתהפך בבית המשפט העליון. לענין החשבוניות הפיקטיביות יצוין, כי לאחרונה קבע מבקר המדינה שאותן חשבוניות פיקטיביות הינן מכת מדינה.

לאור חוק ההתייעלות הכלכלית שפורסם לאחרונה (המכונה גם חוק ההסדרים) בתקופה הקרובה הופך בהדרגה עולם חשבוניות המס להיות מקוון, כך שבשנת 2011 דיווח החשבוניות יהיה אך ורק מקוון. כך למשל יהיה מעקב של מערכות מחשוב שיוודאו כל הזמן שיש הקבלה בין חשבוניות קניה לחשבוניות מכירה/עסקה, באופן שאם תהיה בעיה כלשהי, המערכת תעצור את ההתנהלות אשר על פי הניתוח שלה אינה תקינה.

אי רישום תקבולים

תקבול שמתקבל בעסק חייב להיות מגובה ברישום, מה שבא לידי ביטוי למשל כהוצאת קבלה. ישנם בעלי עסקים קטנים רבים אשר מחליטים על סמך מראה הקונה אם להוציא קבלה עבור התקבול או לא, כאשר מניסיונו הקו המנחה הוא הוצאת קבלות עבור מי שנראה "מאיים" כלפי בעל העסק (לבוש מהודר, הופעה חיצונית מרשימה וכו').

אלא שרשות המסים אף היא מכירה את הקו הזה ודואגת לשלוח מבקרים מטעמה בעסקים הללו, אשר עושים קניות ביקורת שמטרתן היא לבחון כיצד נרשם התקבול. אי רישום תקבול שכזה, לצורך העניין- גם עבור קופסת

מסטיקים, יכול לגרום לפסילת ספרי העסק לאותה שנה, לכל השנה. בעל עסק שפעמיים או יותר באותה שנה לא רשם תקבול שהיה חייב לרשום, ספריו אינם קבילים גם בשתי שנות המס שקדמו לאותה שנה שבה לא רשם פעמיים תקבול-סנקציה חמורה לכל הדעות.

עסקאות ברטר

לא אחת קורה בעולם העסקי שבעלי עסקים עושים בניהם עסקים ובמקום שבעל עסק ישלם לבעל עסק אחר בכסף "חי", הוא משלם לו במה שהוא יודע לעשות הכי טוב- במקור עסקו. לצורך הדוגמא- קבלן שיפוצים שם את האוטו במוסך ובמקום לשלם למוסך הוא משפץ אותו. במקרה כזה, מאחר שכביכול לא עובר כסף "חי" בעלי עסקים רבים טועים לחשוב שאין צורך לדווח על עסקה כזו לרשות המסים.

חשוב להבהיר כי רשות המסים רואה את העסקה כאילו כן עבר כסף, שכן מדובר בעסקה ב"שווה כסף", המהווה תמורה לכל דבר וענין. לצורך הדוגמא- המוסך יודע כמה עולה תיקון הרכב וקבלן השיפוצים יודע כמה עולה לו השיפוך ולכן יש להביא אותם לידי ביטוי בדיווחים לרשות. כאשר מדובר במוצרים קל יותר לקבוע את שווי המוצר, כך למשל אם בעל חנות חשמל נותן מכונת כביסה לקבלן השיפוצים תמורת השיפוך- במקרה כזה רשות המסים תקשה מאד (בלשון המעטה) לקבל טענה לפיה הקבלן עשה את השיפוך בחינם ואילו בעל חנות מוצרי החשמל נתן לו מכונת כביסה במתנה מתוך טוב ליבו.

אי דיווח על שימוש עצמי

בעלי עסק לעתים טועים לחשוב שאם הם משתמשים במלאי מתוך העסק, רשות המסים לא צריכה לדעת מזה. לדוגמא אם בעל חברה למכירת מכונות יוקרה לוקח לשימוש העצמי רכב ששווה מיליון שקל, כביכול לא נמכר הרכב, אך רשות המסים רואה במלאי שהוצא מהעסק כאילו נמכר בשווי השוק שלו.

השמדת מלאי

ישנם בעלי עסק רבים אשר ברשותם מלאי שאמור להיות מושמד, למשל בשר ומוצרי מזון אחרים. לא אחת קורה שאותם בעלי עסק שוכחים, בתום לב, לדווח על השמדת המלאי מפעם לפעם בזמן אמת, כך שעד שהעניין מגיע לבחינה על ידי רשות המסים, בדרך כלל כעבור חודשים ואף שנים, קשה להתחקות אחר אותו מלאי שהושמד, ויכולות לעלות טענות מצד רשות המסים לפיהן אותו מלאי נמכר או שנתנה תמורה בגינו- דבר שכמובן מעלה שאלות לגבי תשלום מס בגין הכנסה זו.

גניבות ממלאי

בנושא זה אנו עדים למחלוקות רבות עם רשות המסים. כאשר מלאי נגנב, רואה רשות המסים, בנסיבות מסוימות, את המלאי כאילו הוא נמכר. אם הוא נמכר, הרי שמגיע מס בגין ההכנסה ממכירתו, למרות שבפועל לא נתקבל. בנוסף, ישנם מצבים בהם מע"מ דורש לשלם את המס (מס העסקאות) כאילו המלאי נמכר. יתכנו גם קשיים נוספים הקשורים הן לרשות המסים והן להיות של המלאי מבוטח או לא ואם הינו מבוטח השאלה היא כמה תשלם עבורו חברת הביטוח אם בכלל ומהי גובה ההכנסה שנוצרה לעסק.

אי הגשת דוחות מס כיוון שהעסק נמצא בהפסדים

בעלי עסק לעתים טועים לחשוב שאם העסק בהפסדים לא צריך להגיש דוחות למס הכנסה ולמע"מ. אלא שאין הדבר מעוגן בדין. חובת הגשת הדוחות חלה על פי דין מבלי כל קשר לרווחים בעסק. אי הגשת דוחות מביאה לסנקציות חמורות ביותר בפן האזרחי ובמקרים רבים גם לעונשים כבדים בפן הפלילי- שעלולים להגיע לכדי מאסר ממושך. לאחרונה אנו עדים לפסיקה של בתי המשפט בתיקים פליליים, לפיה כאשר נעברו עבירות מס, לא מתחשב בית המשפט בכך שהעסק היה בקשיים כלכליים, קל וחומר שבכל מקרה שבביל להקל בעונשו, חייב בעל

העסק להגיש את הדוחות אותם היה צריך להגיש (מה שמכונה "הסרת מחדלים").

בסופו של דבר חשוב להדגיש כי על בעלי העסקים לזכור ש"סוף מעשה במחשבה תחילה" וכי על מנת שיוכלו לישון בשקט (לפחות בהתייחס למערכת היחסים עם רשות המסים), עליהם להיזהר ממלכודות כאלו ואחרות ואם הם יודעים על התנהלות בעייתית בעסק שלהם, עליהם לקבל את הליווי המשפטי המתאים מבעוד מועד ולהימנע מהפתעות בעתיד מצד "השותפה".

הכותב הוא עו"ד במשרד גולדמן-ברון, מומחים בתחום המסים (אזרחי ופלילי)